

ORHAN PAMUK'UN VEBA GECELERİ ROMANINDA SALGIN HASTALIK TEMASI
THE THEME OF EPIDEMIC DISEASE IN ORHAN PAMUK'S NOVEL OF VEBA GECELERİ

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adiyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID NO: 0000-0001-6259-0868

ÖZET

Salgın hastalıkların tarihine bakıldığında MÖ 500 ile MÖ 400'e kadar gitmek mümkündür. Bunlar arasında veba, kolera, sıtma, tüberküloz, frengi, tifüs, İspanyol Gribi vb. ön plana çıkar. Günümüzde COVID-19 olarak bilinen ve 2019 yılının son aylarında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan bölgesinde ilk belirtileri görülen Yeni Coronavirus Hastalığı (Coronavirus Disease-2019; COVID-19), milyonlarca insanın ölümüne yol açmıştır. Salgın hastalıklar, edebiyat dünyasında da sıkça ele alınan bir konudur. Salgın hastalıkların öne çıktığı eserlerden bazılarını şöyle ifade etmek mümkündür: *Kızıl Ölümün Maskesi* (E. Allan Poe), *Venedik'te Ölüm* (Thomas Mann), *Veba* (Albert Camus), *Mahşer* (Stephen King), *Kolera Günlerinde Aşk* (Gabriel Garcia Marquez), *Körlük* (Jose Saramago), *Nemesis* (Philip Roth), *Veba Yılı Günlüğü* (Daniel Defoe), *Kızıl Veba* (Jack London), *Salgın* (Erin Bowman).

Salgın hastalıklar Türk romanında da ele alınmıştır. Tanzimat dönemi romanlarında tüberküloz (verem) hastalığı ön plana çıkar. Daha sonraki dönemlerde de yine farklı hastalıklar roman karakterlerinin peşini bırakmaz. *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* (Şemseddin Sami), *Müşâhedât* (Ahmed Mithat Efendi), *İffet* (Hüseyin Rahmi Gürpınar), *İstanbul'un Bir Yüzü* (Halit Karay), *Mev'ud Hüküm* (Halide Edip Adıvar), *Çalikuşu*, *Salgın ve Madalyonun Ters Tarafı* (Reşat Nuri Güntekin) gibi yapıtlarda sıtma, humma, kuşpalazı, tifo, zatürre ve tüberküloz gibi hastalıklar görülür. Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* adlı romanı veba salgınına asıl izlek olarak aldığı bir eserdir. Bu romanda, kurgusal bir mekân olan Minger Adası'nda 1901 yılında ortaya veba salgını sürecinde yaşananlar anlatılır. Minger Adası, veba hastalığının görülmesinden sonra kaotik bir hale bürünür. Romanda insanın korkuları, kaygıları ve hayatta kalma mücadeleleri öne çıkarılır. Eserde tarihi temalar ile veba birlikte ele alınır. Romanda tarihi bir distopya özelliği de görülür. Veba salgını insanları oldukça tedirgin eder. Toplu ölümlerin görülmesi ile gerilim üst seviyeye çıkar. Minger adasında ilk ölümlerin görülmesi ile ada dış dünyaya kapatılır ve kimse adayı terk edemez. Bu sebeple herkes ölüm korkusuna kapılır. Minger adası kaotik bir mekâna dönüşür. Bu yazıda amaç, Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* romanını salgın hastalık bağlamında irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Orhan Pamuk, *Veba Geceleri* romanı, salgın hastalık.

ABSTRACT

Looking at the history of epidemics, it is possible to go back to 500 BC and 400 BC. These include plague, cholera, malaria, tuberculosis, syphilis, typhus, Spanish Flu, etc. comes to the fore. The Novel Coronavirus Disease (Coronavirus Disease-2019; COVID-19), known today as COVID-19 and the first symptoms of which were seen in the Wuhan region of the People's Republic of China in the last months of 2019, has led to the death of millions of people. Epidemics are a frequently discussed topic in the literary world. It is possible to express some of the works in which epidemic diseases stand out: *Kızıl Ölümün Maskesi* (E. Allan Poe), *Venedik'te Ölüm* (Thomas Mann), *Veba* (Albert Camus), *Mahşer* (Stephen King), *Kolera Günlerinde Aşk* (Gabriel Garcia Marquez), *Körlük* (Jose Saramago), *Nemesis* (Philip Roth), *Veba Yılı Günlüğü* (Daniel Defoe), *Kızıl Veba* (Jack London), *Salgın* (Erin Bowman).

Epidemics are also discussed in the Turkish novel. Tuberculosis (TB) disease comes to the fore in the novels of the Tanzimat period. In later periods, different diseases do not leave the characters of the novel. *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* (Şemseddin Sami), *Müşâhedât* (Ahmed Mithat Efendi), *İffet* (Hüseyin

Rahmi Gürpınar), *İstanbul'un Bir Yüzü* (Halit Karay), *Mev'ud Hüküm* (Halide Edip Adivar), *Çalikuşu*, *Salgın ve Madalyonun Ters Tarafı* (Reşat Nuri Güntekin), diseases such as malaria, fever, bird palsy, typhoid fever, pneumonia and tuberculosis are seen. Orhan Pamuk's novel *Veba Geceleri* is a work that takes the plague epidemic as its main theme. In this novel, the events that happened during the plague epidemic in 1901 in the fictional place Minger Island are told. Minger Island takes a chaotic state after the outbreak of the plague. In the novel, human fears, anxieties and struggles for survival are highlighted. In the work, historical themes and the plague are handled together. A historical dystopia feature is also seen in the novel. The plague epidemic makes people very nervous. The tension rises with the mass deaths. With the first deaths on the island of Minger, the island is closed to the outside world and no one can leave the island. That's why everyone is afraid of death. The island of Minger turns into a chaotic place. The aim of this article is to examine Orhan Pamuk's novel *Veba Geceleri* in the context of epidemic disease.

Keywords: Orhan Pamuk, novel of *Veba Geceleri*, epidemic disease.

GİRİŞ

Salgın hastalıklar, insanlar için her zaman büyük sorun oluşturmuştur. Çünkü salgından sadece bireyler değil, toplumlar, milletler ve çoğu zaman bütün dünya etkilenmiştir. “Pandemi terimi (eski Yunanca: pan: tüm + demos: insanlar), bir kıta, hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alana yayılan yalnızca enfekte bireyleri değil, tüm toplumu pek çok yönden etkilemektedir.” (Parıldar, 2020: 19). İnsanoğlunu tehdit eden, kitlesel ölümlere yol açan ve çoğu zaman da pandemiye dönüşen salgın hastalıklar, yüzyıllarca etkisini sürdürmüştür. *Veba* ve koleradan milyonlarca insan ölmüştür. Bu iki hastalık dışında diğer bazı hastalıkları şöyle sıralamak mümkündür: Sıtma, ebola, tüberküloz, lepra, AİDS (Acquired İmmun Deficiency Syndrome), frengi, İspanyol Gribi vb. 2019 yılının sonlarında ilk olarak Çin’de ortaya çıkan Yeni Coronavirus Hastalığı (Coronavirus Disease-2019; COVID-19), bütün dünyada etkili olmuştur.

Salgın hastalıklar edebi eserlerin de konusu olmuştur. *Kızıl Ölümün Maskesi* (E. Allan Poe), *Venedik’te Ölüm* (Thomas Mann), *Veba* (Albert Camus), *Mahşer* (Stephen King), *Kolera Günlerinde Aşk* (Gabriel Garcia Marquez), *Körlük* (Jose Saramago), *Nemesis* (Philip Roth), *Veba Yılı Günlüğü* (Daniel Defoe), *Kızıl Veba* (Jack London), *Salgın* (Erin Bowman). Türk edebiyatında da salgın hastalıklar bazı eserlerin tematik kurgusunda yer alır: *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* (Şemseddin Sami), *Müşâhedât* (Ahmed Mithat Efendi), *İffet* (Hüseyin Rahmi Gürpınar), *İstanbul'un Bir Yüzü* (Halit Karay), *Mev'ud Hüküm* (Halide Edip Adivar), *Çalikuşu*, *Salgın ve Madalyonun Ters Tarafı* (Reşat Nuri Güntekin) gibi eserlerde tifo, zatürre ve tüberküloz, sıtma, humma, kuşpalazı gibi hastalıklar görülür.

Orhan Pamuk’un 2021 yılında ilk baskısını yapan *Veba Geceleri* adlı romanı veba salgını izleği etrafında şekillenir. Romanda olaylar 1901 yılında kurgusal mekân olan Minger Adası’nda geçer. Eserde tarihi hususlarla veba hastalığı iç içe ele alınmıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Orhan Pamuk’un *Veba Geceleri* adlı romanında olaylar 1901 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun 29. vilayeti olan Minger Adası’nda geçer. Bir süre sonra ise adada veba hastalığı görülmesi üzerine Sultan Abdülhamit, Sağlık Başmüfettişi kimyager Bonkowski Paşa ve Doktor Nuri’yi adaya gönderir. Doktor Nuri, V. Murat’ın kızı Pakize Sultan ile evlidir. Adada ise bir Osmanlı subayı Kolağası Kâmil, onun âşık olduğu Zeynep ve Vali Sami Paşa ile sevgilisi Marika da yaşar. Minger Adası’nda veba salgını görülünce Bonkowski Paşa, Doktor Nuri ve Vali Sami Paşa karantina uygulanması için gerekli tedbirleri alırlar. Bir süre sonra Bonkowski Paşa’nın öldürüldüğü duyulur. Veba ile beraber bu cinayet halkın moralini bozar. Bonkowski Paşa’yı öldürdüğü gerekçesiyle Ramiz tutuklanır. Minger Adası’nda salgın yayılmaya başlar.

İnsanların çoğu gemilerle Minger’den kaçmak isterler ama adadan çıkış yasaklanır. Halk karantinaya tam olarak uymaz. Salgın yayılmaya devam eder. Vali Sami Paşa’yı başka bir vilayete atanır. Padişah

tarafından adaya başka bir vali gönderilir. Ramiz, bu yeni valiyi kaçıtır ve sonra valinin adamları ile Ramiz ve adamları çatışır. Ramiz ve adamları idam cezasına çarptırılır. Yeni vali çıkan çatışmada öldürülür. Minger’de bağımsızlık ilan edilir. Kolağası Kâmil, Cumhurreisi olur. Bir süre sonra Zeynep ve Kâmil vebadan ölürler. Onların ölümü üzerine Şeyh Hamdullah ve adamları yönetimi ele geçirir. Bu sırada veba salgınından ölenlerin sayısı daha da artar. Halkın kaygıları ve korkusu en üst seviyeye çıkar. Vali Sami Paşa idam edilir. Şeyh Hamdullah vebadan ölür. İdareyi Pakize Sultan ve Doktor Nuri alır. Doktor Nuri, karantina tedbirlerini daha sıkı uygular. Bir süre sonra salgının biter.

Veba Geceleri, Orhan Pamuk’un 2021 yılında yayımlanan romanı olup ağırlıklı olarak veba salgını işlenir. Distopik bir mekân olan Minger adası, veba salgını sebebiyle felaketlerin yaşandığı bir yere dönüşür. Bu ada Osmanlı’ya bağlıdır. Adanın çoğunluğu Müslümanlar ve Hristiyanlardan oluşur. Romanda Bonkowski Paşa, Kolağası Kâmil, Pakize Sultan, II. Abdülhamit, ve V. Murat gibi isimler ön plandadır. Minger Adası, ilk veba vakalarının görülmesinden sonra kaotik bir hale bürünür. Bu kaos hali Minger’i distopyaya çevirir. “Pamuk, ütopyalarla belirli bir sınırlandırılmış/özerk alanda kurgulanmaları açısından benzeşen ancak ütopya idealinin olumsuzlandığı ya da ütopya idealinin çürütüldüğü, tersine işletildiği distopik kaos fikrinden ve distopik kurgu tekniklerinden romanında istifade etmektedir.” (Nakıboğlu, 2021: 331). Romanın başından sonuna kadar veba etkisini gösterir. Adada ilk ölümlerin görülmesinden sonra insanlar adadan ayrılmak isterler, ancak adada giriş ve çıkışlara kapatılır. Vali Sami Paşa temkinli davranarak bir kaos ortamının oluşmasını engellemeye çalışır. Vali, karantina tedbirlerini uygulamak için girişimlerde bulunur.

Karantina uygulamaları ilk önceleri pek sonuç vermez, çünkü halk kurallara çok riayet etmez. “Romanın üçüncü bölümünde Minger Adası’nın Arkaz Kalesi zindanlarında yıllarca bekçilik yapmış olan Bayram Efendi’nin bu hastalığa yakalanması anlatılır. Karantina tedbirlerinin kendisini koruyamayacağını düşünen Bayram Efendi, ölüm kaygısını derinden hisseder” (Karabulut, Karasu, 2022: 23). Bayram Efendi, öleceğini anlayınca ağlar. Bu durumun “Haksızlık” (Pamuk, 2021: 26) olduğunu söyler. O, “niçin kendisinin seçildiğini” sorgular. “Adadan karantinaya alınmadan son gemiye binme telaşına kapılanlar büyük bir korku içerisinde” (Karabulut, Karasu, 2022: 23). Herkes canını kurtarma peşindedir. “Hepsi bu felaket günlerini yaşamayıp ya da adadan uzaklaşıp hastalık bitene kadar başka bir yerde olmayı isterler” (Pamuk, 2021: 169). Bazıları kent dışına çıkarak köylerine gitmek isterler ancak köydekiler vebanın kendilerine de bulaşacağını düşünerek kentten gelenlere iyi yaklaşmazlar.

Veba, roman boyunca insanları oldukça tedirgin eder. Bu hastalığa yakalananlara “ölü” diye bakılır. Ada halkı ölüm korkusunu derinden hissederler. Yazar romanda veba hastalığının oluşumu, belirtileri ve salgınla mücadele hakkında bilgiler de verir. Romanda tarihsel unsurlar da önemli yer tutar. “Romanın girişinde ve sonunda bulunan Mîna Mingerli’nin prolog ve epilog mahiyetindeki açıklamaları anlatılanların tarihî geçikliğini desteklemiyor bilakis tarihin kurgusallığını ortaya koyuyor.” (Bingöl ve Yılmaz, 2021: 1816). Eserdeki tarihi kurgu, veba salgını ile iç içe irdelenir. “Üstkurmaca anlatıcı Mîna Mingerli’nin üzerinden anlatılan 1901 Osmanlı’sındaki veba salgını kurgusal Minger Adası’na sızramış ve burada salgınla başa çıkmak için yürürlüğe konulan karantina kuralları ve şartları okura sunulmuştur.” (Kuleli, 2021: 288).

Bu romanın ana yapısını veba salgını oluşturur. Bonkowski Paşa, “Ne yazık ki veba Minger Adası’nda da görülmüştür.” (Pamuk, 2021: 20) diyerek adeta gelecekteki felaketleri dile getirir. Herkes, “Bu felaket günlerini yaşamayıp ya da adadan uzaklaşıp hastalık bitene kadar başka bir yerde olmayı” (Pamuk, 2021: 169) ister. “Vebanın ortaya çıkmasıyla adadaki huzur ortamı da bozulur.” (Taş, 2021: 1296). Minger Adası’nın duvarlarına VEBA ve KARANTİNA yazılı ilanlar asılır. İnsanlardaki korku daha da artar.

Veba salgınının başlangıcında, örneğin hastalığın nasıl bulaştığı veya korunmak için neler yapılması gerektiği gibi tartışmalar, COVID-19 salgını sırasında yaşananlarla da benzeşmektedir. (Kesova, 2021: 349). Her iki salgında da korku ve kaygı hali ile alınması gereken tedbirler benzeşir. Romanda veba oldukça tehlikeli boyutlarıyla verilmiştir. Bu hastalığın tedavisinin olmaması, kolay bulaşması ve ölüm oranının yüksekliği gibi sebeplerle ada halkı büyük panik içerisinde. Ada, cehenneme benzetilir: “Haziran ortalarında şehrin üzerinde hep beliren bazan açık sarı, bazan renksiz, soluk ışık, şimdi herkese kendine özgü bir cehennemde olduğu duygusunu veriyordu. Sanki veba sarı renkteydi, gökteydi ve her

an Minger halkını seyrediyor, kimin canına okuyacağına fazla düşünmeden karar veriyordu” (Pamuk, 2021: 268). Adanın Valisi Sami Paşa, “Vebayla baş başa kaldık!” (Pamuk, 2021: 174) diyerek çaresizliği dile getirir. Bu sebeple Minger Adası, kapalı ve distopik mekândır.

SONUÇ

Dünya üzerinde salgın hastalıkların tarihi M.Ö. 5. ve 6. yüzyıllara kadar uzanır. Bu arasında veba, kolera, sıtma, tüberküloz, frengi, tifüs, İspanyol Gribi, COVID-19 gibi hastalıkları ifade etmek mümkündür. Salgın hastalıklar, edebiyat eserlerinde de ele alınmıştır. Orhan Pamuk’un Veba Geceleri adlı romanında veba salgınının asıl izlek olarak aldığı bir eserdir. Minger adasında veba salgınından sonra korku ve tedirginlik üst seviyeye çıkar. İlk ölümlerin görülmesinden sonra ise ada halkı ölüm korkusunu daha da derinden hisseder. Herkes sıranın kendilerine geleceği korkusuyla kaygılanırlar. Adadan çıkmak mümkün değildir artık.

KAYNAKLAR

Bingöl, U.; Yılmaz E. (2021). “Tarihin Kurgusu Versus Kurgunun Tarihi: Veba Geceleri.” Turkish Studies - Language, Cilt/Sayı: 16, 1811-1830.

Karabulut, M; Karasu, F. (2022). Orhan Pamuk’un “Veba Geceleri” Romanında Ölüm Kaygısı, Journal of Filologia ISSN: 2667-7318 5(7), 17-26.

Kesova, E. (2021). “Salgına Üstkurmaca Bakış: Veba Geceleri.” Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Sayı: 37, 345-351.

Kuleli, M. (2021), Feminist Okuma Ekseninin Yazın Çevirisine İzdüşümleri: Orhan Pamuk’un Veba Geceleri Örneği, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt , Sayı: Ö9, 284-306.

Nakıboğlu, G. (2021) Bir Salgın Romanı Olarak Orhan Pamuk’un Veba Geceleri. ASOS Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 117, 315-334.

Pamuk, O. (2021). Veba Geceleri. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. Tepecik Eğit. ve Araştırma Hastanesi Dergisi, Sayı: 30 (Ek sayı), 19-26.

Taş, F. (2021). Veba Geceleri’ne Eleştirel Bir Bakış. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, No: 24, 1295-1299.